

'NSU-terreur past niet in patroon extreem-rechts'

Expert Pfahl-Traughber over extreem-rechts geweld in Duitsland

[Achtergrond](#) - 9 april 2013 - Auteur: Marja Verburg

Op 17 april begint in München het proces tegen Beate Zschäpe. Zij was lid van de NSU, de terreurcel die verantwoordelijk is voor de moord op negen allochtone middenstanders en een politie-agente. De NSU-moorden wekten veel beroering in Duitsland. Hoe konden de neonazi's jarenlang onopgemerkt hun gang gaan? "De opsporingsdiensten waren op zoek naar een soort bruine Rote Armee Fraktion. Maar de NSU zat heel anders in elkaar."

Rechts-extremistische moorden en geweld zijn niet nieuw in Duitsland. Al voor de Duitse eenwording in 1990 was er sprake van goed georganiseerde neonazistische geweldsstructuren, stellen verschillende experts (zie: [Heitmeyer](#) en [Dovermann](#)). In die zin is ook de Nationalsozialistischer Untergrund niet nieuw, bevestigt terreurdeskundige Armin Pfahl-Traughber. Toch is de NSU in een aantal opzichten wel degelijk anders dan andere rechts-extremistische geweldplegers, betoogde hij vorige week op een op een bijeenkomst voor promovendi van het Duitsland Instituut.

Terreurcel

Het eerste onderscheidende aspect van de NSU is dat het een rechtse zelfstandige terreurcel was, zegt Pfahl-Traughber. De groep bestond uit slechts drie neonazi's, de uit het Oost-Duitse Thüringen afkomstige Uwe Mundlos, Uwe Böhnhardt en Beate Zschäpe. In 1998 doken ze onder omdat de politie hen zocht voor rechts-extremistische misdaden, en in 2000 pleegden ze hun eerste moord. Daarna volgden er nog negen.

Deze cel-organisatievorm kende de Duitse opsporingsdiensten bij rechts-extremisten nog niet. Dat is een van de redenen waarom de NSU zo lang onopgemerkt bleef, legt de Duitse hoogleraar uit, die zelf tussen 1994 en 2004 als onderzoeker werkte bij de binnenlandse veiligheidsdienst Verfassungsschutz. "We hadden de Rote Armee Fraktion (de linkse terreurorganisatie die in de jaren zeventig actief was - MV). Dat was een grote, behoorlijk hiërarchische organisatie. De opsporingsdiensten dachten tot de NSU-zaak dat terroristen zich alleen zo

konden organiseren. Ze waren op zoek naar een soort Braune Armee Fraktion. Maar die bestond niet.”

Helpers

De veiligheidsinstanties hebben gefaald in hun analyses van het gevaar van rechts-extremisme, zegt Pfahl-Traughber. In de jaren negentig hergroepeerden meer neonazistische organisaties zich in lossere structuren, verklaart hij de veranderde organisatievorm. Dat kwam omdat rechts-extremistische verenigingen steeds vaker werden verboden, “Ze hadden van de linkse autonomen afgekeken dat je in losse verbanden minder snel werd ontdekt.”

De NSU had weliswaar ruim honderd helpers in het neonazi-milieu, naar onlangs bekend werd. Die zorgden voor bijvoorbeeld geld, onderdak en paspoorten. Maar Pfahl-Traughber gelooft niet dat die allemaal wisten van de moorden. “Ik denk niet dat de NSU anders zo lang onopgemerkt was gebleven.”

Face to face

Armin Pfahl-Traughber

- [hoogleraar Fachhochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung](#) in Brühl
- geeft het '[Jahrbuch für Extremismus- und Terrorismusforschung](#)' uit
- tussen 1994 en 2004 werkte hij als onderzoeker voor de binnenlandse veiligheidsdienst, het Bundesamt für Verfassungsschutz.

Naast de organisatievorm is ook de manier waarop de NSU zijn moorden pleegde opvallend. De moorden werden steeds in korte periodes gepleegd, tussen 2000 en 2001 en tussen 2003 en 2006. De laatste moord vond in 2007 plaats. Daartussen waren pauzes van een paar jaar. Dat hadden opsporingsdiensten zo niet eerder gezien, aldus Pfahl-Traughber. Waarom de NSU zo te werk ging, is niet bekend.

Daarnaast is opvallend dat de neonazi's hun slachtoffers van korte afstand, 3 of 4 meter, *face to face* door het hoofd schoten, zegt de hoogleraar. De meeste andere rechts-extreme terreurorganisaties plegen aanslagen op afstand - bijvoorbeeld met brandbommen op asielzoekerscentra - waarbij de daders niet zo direct met de slachtoffers worden geconfronteerd. “Er zijn wel gevallen bekend waarbij neonazi's hun slachtoffers martelen. Maar zulke doelmatige en koude rechtse moorden zijn nieuw in het naoorlogse Duitsland.”

Zwijgen

Uniek is tenslotte dat de NSU bijna 14 jaar heeft bestaan, extreem lang voor een rechtse terreurorganisatie in Duitsland, en al die tijd geheim is gebleven.

“Neonazi's staan er om bekend dat ze veel kletsen”, aldus Pfahl-Traughber. Ze

scheppen graag op over hun daden, weet hij uit zijn eigen onderzoekservaring, en lopen daardoor tegen de lamp. "Gemiddeld bestaan rechts-extremistische terreurgroepen, op een enkele uitzondering na, slechts zes maanden."

Terreurorganisaties hebben vaak juist baat bij aandacht voor hun zaak, zegt de onderzoeker. Ze willen met hun daden de samenleving ontwrichten, politici onder druk zetten of op een andere manier aandacht voor hun zaak krijgen. "De RAF eiste haar aanslagen op en zocht contact met de media. Rechts-extremisten trekken die aandacht op een andere manier. Zij zien hun gewelddaden als verklaring op zichzelf, bijvoorbeeld door de keuze van hun slachtoffers." De "propaganda van de daad", noemt Pfahl-Traughber dat.

Dat maakt het nog opvallender dat de NSU bleef zwijgen: de moorden die zij pleegden, werden al die tijd niet aan hen toegeschreven. De politie ging er van uit dat het om afrekeningen in het Turkse milieu ging. Dat is ook een van de redenen waarom er niet grondiger naar andere daders werd gezocht, zegt Pfahl-Traughber. Die verdenking heeft de nabestaanden van de vermoorde middenstanders jarenlang zeer dwars gezeten en gekwetst.

14 woorden

Toch was de NSU wel degelijk van plan op een dag met zijn daden naar buiten te komen. Een dvd waarop het drietal de moorden opeist, lag al een aantal jaar klaar, blijkt uit politie-onderzoek. Die kwam naar buiten toen Böhnhardt en Mundlos in november 2011 tegen de lamp liepen nadat ze een bank hadden overvallen. Met de politie op de hielen pleegden ze zelfmoord. Maar eerst belden ze, aldus Pfahl-Traughber, nog snel met Beate Zschäpe, die in hun huis in Zwickau zat. Zij stak het huis in brand en stuurde de dvd waarop de tien moorden worden opgeëist naar verschillende media en politieke partijen, voor ze zichzelf aangaf bij de politie.

Waarom de NSU de daden niet eerder opeiste, is niet bekend. Dat moet in het proces duidelijk worden, zegt Pfahl-Traughber. De onderzoeker heeft er wel een idee over. In een eerdere versie van de dvd waarin de moorden worden opgeëist, uit 2001, lijkt het erop dat het de bedoeling was om 14 mensen te vermoorden.

Het getal 14 heeft een speciale betekenis bij neonazi's. Het verwijst naar het aantal woorden van de Amerikaanse racistische slogan '*We must secure the existence of our people and a future for White Children*'. "Als dat de opzet was, is de NSU er niet meer aan toe gekomen om de andere moorden te plegen", aldus Pfahl-Traughber. Of dat zo is, is onzeker. Behalve in de videobeelden van 2001 spreekt de NSU nergens anders meer over het getal 14.

Meer misdaden

Toen bekend werd dat de NSU verantwoordelijk was voor de tien moorden en verschillende aanslagen en bankovervallen, kwam in Duitsland al gauw de vraag op of ze nog meer misdaden hadden gepleegd. Of dat er nog meer rechts-extremistische terreurcellen actief zijn. Pfahl-Traughber denkt van niet.

De veiligheidsinstanties en opsporingsdiensten hebben de afgelopen anderhalf jaar samen met experts en onderzoekers talloze moordzaken en gewelddaden tegen het licht gehouden, zegt hij. Die lijken grotendeels geen kenmerken of de achtergronden te hebben die kloppen met rechts-extreme terreur. "Veel neonazi's houden zich nu ook rustig vanwege alle aandacht voor de NSU-zaak. Maar je weet nooit of iemand tot geweld over gaat."

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/67/nsu-terreur-past-niet-in-patroon-extreem-rechts>